

QUERETARO: ČETRDESET OSMA PUGWASHKA KONFERENCIJA

U Queretaru (Meksiko) od 29. rujna do 4. listopada 1998. godine, održana je četrdeset osma pugwashka konferencija o znanosti i svjetskim pitanjima nazvana *The Long Roads to Peace*, na kojoj su, uz predstavnike iz cijelog svijeta, aktivno sudjelovali i predstavnici Hrvatske (akademik Ivo Šlaus, prof. dr. Radovan Vukadinović i Lidija Kos-Stanišić).

Pugwashki pokret nastao je u doba hladnog rata 1957. godine, kada je održana prva konferencija u mjestu Pugwashu, u Novoj Škotskoj, po kojem je i pokret znanstvenika za nuklearno razoružanje dobio svoje ime. Pugwashki pokret bio je odgovor znanstvenika na zabrinjavajuću situaciju u svijetu, osobito zbog neuspjeha Baruchovoga plana, kojim se nuklearno oružje trebalo staviti pod međunarodni nadzor. Bernard Baruch, američki predstavnik u UN-u 1946. godine, predložio je stvaranje međunarodne organizacije pod čijom bi upravom bile i sve nuklearne aktivnosti (*International Atomic Development Agency* - IADA). Prijedlog je bio od strane SSSR-a odbijen i utrka u nuklearnom naoružanju je započela. Znanstvenici širom svijeta prepoznali su opasnost nuklearnog rata. Tako je 1954. godine, Bertand Russell pripremio manifest kojim je tražio da se supersile odreknu rata kao sredstva u rješavanju svjetskih problema, budući je bio uvjeren da bi treći svjetski rat bio nuklearne prirode. Manifest je poslao na potpis istaknutim znanstvenicima. Među prvim potpisao ga je Albert Einstein, te je manifest postao poznat pod nazivom *Russell – Einsteinov manifest*. Pokušaji da se održi svjetska konferencija o nuklearnom razoružanju, koja bi okupila znanstvenike Istoka i Zapada, nisu uspjeli, te je prihvaćena financijska pomoć američkoga industrijalca Cyrusa Eatona i konferencija je održana u Pugwashu. Ciljevi koji su postavljeni na sljedećim konferencijama bili su: utjecati na vlade, stvoriti kanal za komuniciranje znanstvenika Istoka i Zapada, upoznati javnost s problemima i opasnostima utrke u naoružanju.

Znanstvenici s naših prostora, na čelu s akademikom Ivanom Supekom, vrlo rano su se uključili u djelatnost Pugwasha, a dokaz tome je održavanje jedanaeste konferencije 1963. godine u Dubrovniku. Te iste godine osnovana je u prostorijama JAZU u Zagrebu, Jugoslavenska pugwashka grupa. Sjedište novoosnovane grupe bilo je u Zagrebu, a prvi predsjednik bio je Ivan Supek, koji je pokrenuo i časopis *Encyclopaedia moderna*. Godine 1974. formalno je registrirana i Hrvatska pugwashka grupa, koja djeluje i danas. U doba Domovinskog rata Hrvatska pugwashka grupa uputila je svijetu apel, u kojem je upozoravala na velikosrpsku agresiju. Pred pad Vukovara, upućen je predsjedniku i glavnom tajniku Pugwasha, apel za mir u Hrvatskoj, potpisan od strane četrdesetak nobelovaca. Slično je postupano i za vrijeme velikosrpske agresije na BiH. Tako je apelima, privatnim kontaktima i referatima na konferencijama i radnim grupama, Pugwashki pokret bio informiran o situaciji u bivšoj Jugoslaviji.

Najveće uspjehe pokret je postigao u godinama hladnog rata kada su pugwashke rasprave pripremile nekoliko važnih međunarodnih sporazuma: 1963. *Sporazum o djelomičnoj zabrani pokusnih nuklearnih eksplozija*, 1968. *Ugovor o neširenju nuklearnog naoružanja*, 1972. *Ugovor o zabrani antibalističkih raketa*, *Konvenciju o biološkim oružjima*. Najveće priznanje pugwashki pokret dobio je 1995. godine kada je Joseph Rotblat, osoba koja se svih ovih godina nalazila na čelu Pugwasha, dobio

Nobelovu nagradu za mir. U njegovu čast i inspirirani njegovom idejom, *Student Pugwash USA*, inicirao je stvaranje i potpisivanje neke vrste Hipokratove zakletve kojom bi se mladi širom svijeta zakleli da će učestvovati u stvaranju boljeg svijeta. Zakletva glasi: "Obećajem da ću raditi za bolji svijet, gdje će se znanost i tehnologija koristiti na društveno odgovoran način. Neću koristiti svoje obrazovanje u svrhu ozljeđivanja ljudi ili prirode. Tijekom čitave svoje karijere, prije nego što poduzmem, razmišljat ću o etičkim implikacijama svog posla. Iako ovi zahtjevi stavljeni pred mene mogu izgledati veliki, potpisujem ovu deklaraciju uvjeren da je osobna odgovornost prvi korak na putu za mir." Zakletvu su do rujna 1998. godine potpisale 4533 osobe iz pedesetak zemalja svijeta, među kojima i iz Hrvatske (zakletva se može potpisati i putem elektronske pošte: www.spusa.org/pugwash).

Unatoč nekim mišljenjima da je Pugwash odigrao svoju ulogu i da više nije potreban svijetu, mi, članovi, ne dijelimo takva mišljenja. Svijet se suočava sa novim problemima i agendama, a neke od njih smo pokušali i raspraviti na ovogodišnjoj konferenciji.

U sklopu Pugwasha unazad nekoliko godina djeluje i *Young Student Pugwash*, kojim se želi pomladiti članstvo, a Hrvatska je jedna od petnaestak država koja ima podmladak (u veljači ove godine osnovan je studentski Pugwash). Drugu godinu zaredom konferenciji prethodi studentska konferencija, koja je pokušala u radnim grupama (kultura i priroda; znanost, zdravstvo i društvo; mir i *conflict resolution*) raspravljati o problemima koji će biti raspravljani kasnije na generalnoj konferenciji. Studentska konferencija održana je u Metepecu i na sveučilištu u Mexico Cityju, u razdoblju od 25. - 29. rujna 1998. Nakon studentske, uslijedila je 48. pugwashka konferencija *Daleki putevi do mira*, čijem je otvaranju prisustvovao i generalni direktor UNESCO-a, Frederico Mayor, kao i meksička ministrica za okoliš, Julia Carabias. Sudionici Konferencije bili su podijeljeni u šest radnih grupa: Svijet bez nuklearnog naoružanja; Nenuklearne prijetnje sigurnosti, Stvaranje legitimnih institucija za novi svjetski poredak: Izazovi 21. stoljeća; *Conflict resolution* i stvaranje mira; Okoliš kao dimenzija mira; Zdravstvo i mir. Rad u grupama osvijetlio je nove probleme s kojima se danas svijet suočava: nuklearna i konvencionalna proliferacija; opasnost nuklearnih testova, primjerice, Indija i Pakistan; organizirani kriminal i trgovina oružjem, drogom, ljudima; terorizam; imigracije i ksenofobija, nužnost zaštite kulturnih dobara; nasilje u svijetu; nužnost stvaranja međunarodnog kriminalističkog suda; posvećivanje veće pažnje kulturi i obrazovanju; potreba promjene međunarodnog ekonomskog poretka; jačanje regionalne i globalne suradnje; prevencija ratnih zločina i zaštita ljudskih prava; klimatske promjene; nužnost zaštite prirode - zraka, drveća, vode; utjecaj nuklearnoga, kemijskoga i biološkoga oružja na zdravlje, te povezanost zdravstvenih problema sa siromaštvom. Osim na radnim grupama, raspravljalo se i na plenarnim sjednicama: Pregovori i posredovanje; domaće i međunarodne dimenzije; suverenitet i međuzavisnost u karipskoj regiji; i na otvorenoj diskusiji, o nuklearnim testovima Indije i Pakistana. Otvorena su broja pitanja koja će se pokušati riješiti u nekoj od sljedećih radionica ili na sljedećoj konferenciji, u Južnoj Africi, rujna 1999. godine. Pedeseta, jubilara konferencija, održat će se 2000. godine u Cambridgeu, u Engleskoj.

Lidija Kos-Stanišić